

LAUSUNTO

VN/17596/2024

Lausunto 10.6.2024

Vastaanottaja: Valtioneuvoston kanslia (lausuntopalvelu.fi)

Aihe: Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismien torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/27386/2023-VNK-31

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston kanslialle luonnoksesta valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismien torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Tane edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten lausunto keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin näkökulmiin.

Yleiset huomiot

Valtioneuvoston kanslian toimenpideohjelma yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa perustuu tiedonannolle, jonka pääministeri Petteri Orpon hallitus antoi eduskunnalle 31.8.2023. Toimenpideohjelma käsittelee yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä ja ohjelman kärkenä ovat aktiiviset ja konkreettiset toimet rasismien torjumiseksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää rasismien torjuntaan ja yhdenvertaisuuden edistämiseen tähtäävää toimenpideohjelmaa tärkeänä askeleena yhteiskunnallisen eriarvoisuuden esiin nostamiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. On tärkeää, että Suomi edistää perusoikeuksien toteutumista systemaattisesti ja huomioi kansainvälisten ihmisoikeuselinten suositukset epäkohtien korjaamiseksi. Toimenpideohjelman rinnalla näitä tavoitteita tulee edistää laajemminkin politiikassa.

Kuten ohjelmassa tuodaan esille, sukupuolten tasa-arvoa käsitellään läpileikkaavasti toimenpiteissä, jotka perustuvat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien edistämismittavuuksien toimeenpanoon. **Tane huomauttaa, että yhdenvertaisuutta, sukupuolten tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä on tärkeää edistää rinnakkain ja toisiaan täydentävin toimin.** Siitä huolimatta, että kyseessä oleva toimenpideohjelma keskittyy erityisesti yhdenvertaisuuteen ja rasismiin, sukupuoli vaikuttaa merkittävästi henkilön haavoittuvuuteen kokea erityyppistä syrjintää, häirintää tai väkivaltaa. **Tane esittääkin, että sukupuolinäkökulma huomioidaan toimenpideohjelman toteutuksessa ja seurannassa myös niissä toimenpiteissä, jotka eivät suoraan perustu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien edistämismittavuuksien toimeenpanoon.**

Lausuntopyynnössä kysytään erikseen risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjumisesta. **Tane korostaa, että sukupuolinäkökulman huomioiminen on tärkeää myös moniperusteisen syrjinnän ehkäisyssä.**

Poikkihallinnollista tasa-arvo-ohjelmaa valmistellaan parhaillaan hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti. **On tärkeää varmistaa se, että lausuttavana olevan toimenpideohjelman ja valmisteilla olevan tasa-arvo-ohjelman toteutuksessa tehdään yhteistyötä ohjelmien vaikuttavuuden lisäämiseksi.**

Yhdenvertaisuuslainsäädäntö

Julkisessa keskustelussa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä on usein tapana lähestyä yhtenä ryhmänä. Seksuaalivähemmistöihin ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvat syrjinnän kiellot sisältyvät kuitenkin eri lakeihin. Lainsäädännöllistä sääntelyä koskevan eron kirkastamiseksi Tane esittää, että toimenpideohjelman yhdenvertaisuuslainsäädäntöä koskevaan lukuun lisätään maininta siitä, että tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella.

Työelämän yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys

Toimenpideohjelmassa on mainittu neljä eri tavoitetta, jotka muodostavat ohjelman perustan. Näistä kaksi koskee työelämää: ”yhteiskunnan eriarvoistavien rakenteiden purkaminen työmarkkinoilla ja muualla yhteiskunnassa” sekä ”työmarkkinoille pääsyn edistäminen”. Toimenpideohjelmassa mainitaan ulkomaalaistaustaisten työllisyysasteen selkeä ero verrattuna suomalaistaustaiseen väestöön, miehillä tämän ollessa 9,3 prosenttiyksikköä ja naisilla 21,6 prosenttiyksikköä, mutta tätä eroa ei ole huomioitu esitetyissä toimenpiteissä. Tane toteaa, että Suomessa työmarkkinat ovat kansainvälisestikin katsoen voimakkaasti eriytyneet sukupuolen mukaan. **Tane korostaa, että sukupuolten välinen merkittävä ero**

tulee huomioida myös ulkomaalaistaustaisten työmarkkina-aseman edistämisessä ja syrjinnän ehkäisemisessä työelämässä. Esitetyt toimet eivät ole riittävän tehokkaita, ellei sukupuolinäkökulmaa huomioida toimenpiteiden toteutuksessa.

Koulutus

Tane pitää merkittävänä ja hyvin tervetulleena uudistuksena toimenpideohjelmassa mainittua, koko koulujärjestelmän kattavaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämisohjelmaa, jolla pyritään tukemaan ja seuraamaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakien mukaisten suunnitelmien laatimista sekä parantamaan niiden vaikuttavuutta.

Ohjelmassa nostetaan esiin PISA-tulokset ja niissä näkyvä maahanmuuttajien ja valtaväestön välinen ero, joka on Suomessa OECD-maiden suurin. Toimenpideohjelmassa ei kuitenkaan mainita sukupuolten välisiä eroja oppimisessa. Tane huomauttaakin, että koulumenestyksen tarkastelun osalta on huomioitava myös mahdolliset erot paitsi syntyperän osalta, myös sukupuolten välillä. Kansainväliset vertailut (PIRLS 2021, PISA 2023) osoittavat, että oppimiserot erinomaisesti ja heikosti pärjäävien välillä ovat kasvaneet, mikä näkyy yhä suurempana hajontana niin tyttöjen kuin poikien keskuudessa.

Nuorten yhdenvertaisuus, syrjintä ja häirintä

Toimenpideohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota lasten ja nuorten yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen. Tane pitää lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa fokusta erittäin tärkeänä ja painottaa, että nuorten yhdenvertaisuutta, syrjintää ja häirintää tulee lähestyä sukupuolisensitiivisesti, koska nämä ilmiöt ilmenevät hyvin eri tavoin eri sukupuolilla. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaisten keskuudessa pojat kokivat selkeästi enemmän fyysistä uhkaa, kun taas tyttöjen kokemukset häiritsevän seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun osalta olivat selvästi suuremmat kuin pojilla¹. Fyysisen uhan osalta suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten erot näissä tilanteissa ovat selkeästi havaittavissa. Suomalaistaustaisista pojista 18 prosenttia oli kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, kun taas ulkomaalaistaustaisista (ulkomailla syntyneistä) pojista uhkaa oli kokenut yli 26 prosenttiyksikköä.

Häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen vuoden aikana oli kokenut suomalaistaustaisista pojista vajaa 9 prosenttia, kun taas ulkomaalaistaustaisista (ulkomailla syntyneistä) tätä oli kokenut reilu 20 prosenttia. Suomalaistaustaisista tytöistä noin 45

¹ Ks. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk2/nuoret/fact_ktk2_nuoret?row=measure-952664.&row=952810L&column=alue-886778.&column=vuosi-952479.&column=ka-987089&column=taustatekija-888286&column=sp-888243&fo=1#

prosenttia oli kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, kun taas ulkomailla syntyneistä vastaavaa oli kokenut vajaa 38 prosenttia.

Kouluterveyskyselyn mukaan syrjinnän, häirinnän ja väkivallan kokemukset vaihtelevat merkittävästi sukupuolen sekä taustan mukaan. THL:n tekemä raportti² vuosien 2019–2023 kouluterveyskyselyistä osoittaa myös, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret kohtaavat enemmän haasteita hyvinvoinnissaan kuin muut nuoret. **Tane esittää, että sukupuoli, mukaan lukien sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvät kysymykset, huomioidaan toimenpideohjelmassa nuorten ja koulutuksen osalta nykyistä selkeämmin.**

Liikunta

Tane kiittää siitä, että liikuntaa edistävien järjestöjen ja valtionavustamisen vastuullisuuskriteerejä tarkennetaan sekä vastuullisuustoimia arvioidaan. Näillä toimilla voidaan osaltaan vahvistaa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon huomioimista lasten ja nuorten urheilu- ja liikuntatoiminnassa. Kaikilla tulee olla tosiasiallisesti yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa urheilua ja liikuntaa, saada asiantuntevaa valmennusta, osallistua kilpailuihin sekä saada yhtäläinen tunnustus kilpailusuorituksistaan. **Tane pitää tärkeänä, että seksuaalisen häirintään puututaan tehokkaasti myös liikunta- ja urheilutoiminnassa.** Liikuntajärjestöille on tärkeää tarjota myös tukea tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja esimerkiksi sukupuolen moninaisuuden huomioimiseksi omassa toiminnassaan.

Muut toimet

Tane kiinnittää myös huomiota toimenpideohjelmaan sisällytettyjen kunniaan liittyvän väkivallan ja vihapuheen torjumiseen liittyviin toimenpiteisiin. Tane painottaa, että näitä ilmiöitä voidaan torjua onnistuneesti vain, jos toimenpiteissä tunnistetaan ilmiöiden sukupuolittunut luonne. Naiset, tytöt ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ovat erityisessä vaarassa joutua kunniaan liittyvän väkivallan uhreiksi. Kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdistuu kuitenkin myös poikiin ja miehiin. Kunniaan liittyvä väkivalta voi olla seurauksiltaan erittäin vakavaa.

Vihapuheen torjumisen osalta Tane huomauttaa, että YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW-komitea) on kehottanut Suomea toimeenpanemaan

² Ks. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148638/URN_ISBN_978-952-408-279-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

tehokkaampia keinoja sukupuolistuneen vihapuheen torjumiseksi, mistä Suomen tulee raportoida komitealle syksyllä 2024.

Karoliina Partanen
puheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Taina Riski
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta